

Marian Górecki, Joanna Kozieja-Ruta, Anna Paprotna

**ELEMENTY KULTURY JĘZYKA
W NAUCZANIU JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO
NA POZIOMIE ŚREDNIO ZAAWANSOWANYM**

W Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców na Politechnice Wrocławskiej od 20 lat prowadzone jest nauczanie języka polskiego jako obcego. Od 1985 r. organizowane są też kursy początkowe dla słuchaczy różnych narodowości, zamierzających studiować w Polsce. Po ukończeniu rocznego kursu „zerowego” wielu cudzoziemców pozostaje na Politechnice Wrocławskiej. Obowiązuje ich zaliczenie 240 godzin języka polskiego i zdanie egzaminu.

Lektorat na kursie trwa 4 semestry w wymiarze 4 godzin tygodniowo. Grupy liczą od 10 do 15 osób z różnych wydziałów Uczelni. Niestety, nie jest możliwy dobór studentów z tego samego wydziału lub wydziałów pokrewnych z powodów od nas niezależnych (termin lektoratu musi być dopasowany do istniejących już planów zajęć na Uczelni).

Uczestnicy lektoratu prezentują różny poziom językowy w zakresie mówienia i pisania. Większość z nich zna język dobrze, sprawniejsi są w mowie niż w piśmie. Popołniają błędy na wszystkich płaszczyznach systemu językowego (fonologicznej, fleksyjnej, składniowej, leksykalnej). W celu określenia poziomu językowego obcokrajowców na początku roku akademickiego w grupach przeprowadza się testy, sprawdziany i rozmowy. Nasze wieloletnie doświadczenia pozwalają stwierdzić, że większość studentów prezentuje poziom średnio zaawansowany.

Na podstawie potrzeb językowych, postępów słuchaczy oraz analizy egzaminów końcowych można wyciągnąć pewne wnioski, przydatne przy opracowywaniu modelu nauczania w latach następnych. Jednym z elementów tego modelu jest program, będący podstawą wszelkiego nauczania. Przy jego opracowywaniu należy pamiętać o celu kształcenia. Jest nim na poziomie średnio zaawansowanym rozszerzenie zasobu słownikowego, fra-

zeologii oraz wyćwiczenie i utrwalenie znanych i poznawanych zagadnień. Przewiduje się też kształcenie umiejętności pisania. Wiele uwagi poświęca się również językowi specjalistycznemu. Po ukończeniu kursu średnio zaawansowanego słuchacze udoskonalą porozumiewanie się w zakresie podstawowych i szczegółowych zagadnień tematycznych i gramatycznych.

Wybór podręczników i pomocy dydaktycznych zależy od poziomu językowego grupy. Korzysta się z najnowszych skryptów wydawanych przez ośrodki kształcące cudzoziemców. Uzupełnieniem podręczników są powielone teksty techniczne i popularnonaukowe. Na zajęciach stosuje się też plansze oraz nowoczesne środki i materiały techniczne. Z różnorodnych technik nauczania na szczególną uwagę zasługuje technika komputerowa. Nasze Studium dysponuje własnym programem komputerowym, obejmującym ćwiczenia z tekstem, materiał leksykalno-stylistyczny oraz różnego rodzaju testy.

Po 4 zaliczonych semestrach lektoratu cudzoziemcy przystępują do egzaminu. Składa się on z części pisemnej i ustnej. Egzamin pisemny to: test gramatyczny, streszczenie tekstu słyszanego i wypowiedź pisemna na jedno z kilku podanych zagadnień. Część ustna obejmuje rozmowę na temat ogólny i specjalistyczny.

Program opracowany przez nasz zespół zawiera również zagadnienia z kultury języka, którą rozumiemy jako umiejętność poprawnego i sprawnego posługiwania się językiem w mowie i w piśmie. Umiejętność tę ćwiczymy na konkretnych wypowiedziach ustnych i pisemnych, przestrzegając poprawności na wszystkich poziomach. Dobór omawianych zagadnień podyktowany jest potrzebami językowymi konkretnej grupy. Celem nauczania kultury języka jest doskonalenie poprawności językowej, osiągnięcie większej sprawności komunikacyjnej oraz poszerzenie znajomości języka w jego odmianie potocznej jak i naukowo-technicznej. Uważamy, że od początku należy uświadamiać studentom konieczność ciągłej pracy nad językiem oraz troskę o sprawność komunikacyjną.

Elementy kultury języka są częścią programu, a nauczyciel ustala, jak często wprowadzane są w danej grupie i w jakiej liczbie godzin. Tematyka zajęć z kultury języka obejmuje następujące zagadnienia:

- a) wymowę i akcent;
- b) ortografię i interpunkcję;
- c) poprawność językową w zakresie fleksji, leksyki, składni i frazeologii;
- d) ustne i pisemne formy wypowiedzi;
- e) język naukowo-techniczny.

Omówimy teraz kolejno poszczególne elementy, zwracając przede wszystkim uwagę na sposób ich realizacji. Pewne zagadnienia są omawiane od pierwszych niemal zajęć (wymowa, ustne i pisemne formy wypowiedzi). Wprowadza się je równolegle, a pozostałe tematy w następnych semestrach, przy czym

pełna realizacja przewidziana jest tylko w dobrych grupach, zaś w słabych realizujemy wybrane elementy. W zależności od poziomu i profilu grupy omawia się je mniej lub bardziej szczegółowo.

Ad a. Uczenie wymowy jest jednym z trudniejszych zadań, bowiem uczestnicy naszych kursów są już prawie dorośli, mają więc wykształcony słuch fonematyczny. Wszyscy oni popełniają błędy wymowy. Należy więc je korygować.

Ćwiczenia artykulacyjne przeprowadza się po uprzednim zaznajomieniu studentów z normami poprawnej wymowy. Błędy fonetyczne eliminuje się poprzez każdorazowe poprawianie wypowiedzi i kilkakrotne powtarzanie. Korzysta się też z różnych tekstów i wierszyków, niekiedy dość nietypowych, bo pełnych połączeń głosek trudnych do wymówienia. Studenti odczytują je unikając wymowy literowej, jak i zbyt daleko idących uproszczeń. Wykorzystujemy bajki I. Krasickiego, fragmenty piosenek J. Przybory. Temu celowi służy również śpiewanie piosenki *Mistrz*: „W szale skrzypki trzy strzaskał mistrz...”. Oprócz błędów koryguje się złe akcentowanie.

Na zajęciach studenci odczytują przygotowane przez lektora teksty, starannie akcentując. Ciekawym rozwiązaniem może być nagranie wypowiedzi studentów na taśmie magnetofonowej, a potem wspólne korygowanie błędów. Studenci mogą czytać prognozę pogody lub krótkie informacje prasowe, wcielając się w spikerów radiowych. Przy ocenie realizacji takich ćwiczeń zwracamy uwagę na intonację i akcent zdaniowy. Ćwiczenia wymowy i akcentu są integralną częścią każdego zajęcia.

Ad b. Jak już wspomniano, cudzoziemcy lepiej radzą sobie z mówieniem niż z pisanem. Ortografii i interpunkcji nie poświęca się osobnych zajęć. Przez cały czas trwania nauki wymaga się od studentów różnego rodzaju prac pisemnych, które ćwiczą ortografię. Nauczaniu jej będą też służyć ćwiczenia komputerowe: student ma poprawnie zapisać wyraz, w razie wątpliwości może odwołać się do podpowiedzi, zawierającej odpowiednią zasadę ortograficzną.

Wiele trudności sprawia studentom interpunkcja. Ważne jest uświadomienie wpływu interpunkcji na znaczenie wypowiedzi. Interpunkcję staramy się także ćwiczyć na przykładach humorystycznych zdań. (Można wykorzystać wiersz T. Różewicza *Kochani ludożercy*. Studenci wpisują znaki przestankowe i recytują wiersz zgodnie ze swoją propozycją).

Zwraca się też uwagę na znaczenie interpunkcji w tekstach technicznych, wskazując, w jakim stopniu znaki interpunkcyjne mogą zmienić sens wypowiedzi i wpłynąć na niejednoznaczność.

Ad c. Zagadnienia poprawnościowe w zakresie leksyki, fleksji, składni i frazeologii wprowadza się od pierwszych zajęć. Nasze dotychczasowe doświadczenia pozwalają na stwierdzenie, jakie błędy popełniane są najczęściej. Dowiadujemy się też o tym na każdej lekcji, analizując wypowiedzi ustne

studentów, prace pisemne i testy gramatyczne. Test gramatyczny przeprowadzony na początku semestru pozwala ustalić braki, ale często zdarza się, że test piszą studenci dobrze, natomiast ich prace pisemne wypadają dużo gorzej.

Najwięcej kłopotów mają z opanowaniem systemu fleksyjnego i składniowego. Systematycznie wykonuje się wiele ćwiczeń, które po dłuższym czasie dają zadowalające efekty. Polegają one na samodzielnym układaniu zdań z podanymi czasownikami, rzeczownikami lub zwrotami frazeologicznymi; na uzupełnianiu zdań – wpisywaniu w odpowiedniej formie podanych wyrazów, także na tworzeniu rzeczowników, poprawnym użyciu imiesłów, tworzeniu strony biernej itd.

Wszystkie błędy popełniane w trakcie wypowiedzi poprawiane są na bieżąco. Omawia się także błędy z prac pisemnych. W proponowanym programie zakłada się uzupełnianie braków w zakresie podstawowych zagadnień gramatycznych oraz utrwalanie i porządkowanie trudniejszych reguł.

Punktem wyjścia do omawiania zagadnień poprawnościowych jest zawsze tekst z opracowanymi do niego ćwiczeniami. Korzysta się również z podręczników systematyzujących gramatykę.

Leksykę i frazeologię wprowadza się na przykładzie ćwiczeń aktywizujących i integrujących grupę. Często są to dla studentów zupełnie nowe zagadnienia.

Oto przykłady kilku lekcji wzbogacających słownictwo i frazeologię.

1. Ćwiczenia składnikowe.

Celem zajęć jest poszerzenie słownictwa studentów o słowa, do których w normalnym procesie nauczania dotarliby za kilka lat lub nigdy oraz utrwalenie tych słów. Studenci ze *Słownika języka polskiego* lub *Słownika wyrazów obcych* wybierają losowo stronę, kolumnę i numer hasła. Nauczyciel objaśnia słowa (jest ich 10–15). Następnie dzieli się grupę na kilka zespołów zależnie od liczebności. Każda z grup stanowi teatrzyk i ma za zadanie zainscenizować mimiczną scenkę wybranego przez nauczyciela hasła. Pozostałe grupy zgadują, o które nowe słowa w danym momencie inscenizacyjnym chodzi.

2. Ćwiczenia integrujące grupę.

Celem zajęć jest wprowadzenie nowego słownictwa, utrwalenie umiejętności formułowania oraz zadawania pytań i zintegrowanie grupy poprzez bliższe poznanie uczących się. Studenci otrzymują kartki z różnymi poleceniami. Na jednej z nich wpisują odpowiedzi np. *Proszę wpisać imię ulubionego nauczyciela w szkole; coś, co wywołuje w Tobie wielki strach; 3 rzeczy, które lubisz robić; imię osoby, którą podziwiasz; nazwę kraju, który najchętniej chciał(a)byś odwiedzić.*

Następnie uczniowie wymieniają między sobą kartki. Czytają, co kolega napisał i zadają tak dużo pytań na ten temat, jak to jest możliwe, np. *Co znaczy data umieszczona tutaj? Kim jest ta osoba?* itd. Uzyskują jak najbardziej wyczerpującą odpowiedź na każdy temat.

3. Ćwiczenia z wierszem.

Celem zajęć jest poszerzenie zasobu słownictwa dotyczącego domu i rodziny oraz interpretowanie przysłów. Studenci po objaśnieniu niezrozumiałego słownictwa opowiadają o przedstawionej w utworze sytuacji. Słuchamy także ich wypowiedzi na temat domów rodzinnych, modelu współczesnej rodziny w poszczególnych krajach. Następnie wprowadza się ćwiczenia leksykalno-frazeologiczne:

a) różne określenia rzeczowników *dom* i *rodzina* (np. *dom sierot*, *towarowy*, *rodzina wielopokoleniowa*);

b) dobieranie do podanych rzeczowników odpowiedniego przymiotnika *domowy* lub *rodzinny*, np. *areszt domowy*, *miasto rodzinne* itd.;

c) przysłowia dotyczące domu lub rodziny, np. *Gość w dom, Bóg w dom*; *Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej* itd.;

d) znaczenia frazeologizmów, np.

– *być gościem w swoim domu*,

– *założyć dom*,

– *mieć dom na głowie*,

– *czuć się jak u siebie w domu*;

e) różne znaczenia wyrazu *dom* w zależności od kontekstu, np. *dom panujący* – *dynastia*, *dom poprawczy* – *zakład*.

4. Ćwiczenia z piosenką.

Studenci słuchają 3 zwrotek. Po dwukrotnym wysłuchaniu wypisują na tablicy słowa, które wychwycili w czasie odbioru. Wspólnie uzupełniają tekst (ćwiczenia w słuchaniu i rozumieniu). Następnie szukają synonimów dla wyrażen występujących w piosence. Jeśli grupa sobie z tym nie radzi, nauczyciel dyktuje synonimy z prośbą o zapisanie ich na oddzielnej kartce. Ogłaszamy konkurs: kto znajdzie w piosence najwięcej wyrażen, których synonimy są podane na oddzielnych kartkach.

W nieco inny sposób proponuje się ćwiczenie z idiomami. Studenci podzieleni są na grupy dwuosobowe. Na tablicy zapisujemy w kolumnie A jedną połowę zwrotu lub przysłowia, w kolumnie B drugą połowę. Zadanie polega na prawidłowym połączeniu części zwrotów lub przysłów z kolumny A z kolumną B. Prosi się też o wypowiedzi, w jakich sytuacjach używa się tych przysłów.

W podobny sposób można polecić uporządkowanie zwrotów idiomatycznych lub związków frazeologicznych, których człony zostały przemieszane. Idiomy mogą też być zilustrowane na kartkach, a zadaniem studentów będzie odgadnięcie ich treści i podanie neutralnych odpowiedników.

Inną formą zajęć jest praca w grupach. Nauczyciel rozdaje na kartkach przysłowia. Obcokrajowcy przedstawiają gestami treść kartki poszczególnym grupom.

Można również zastępować stałe związki frazeologiczne ich neutralnymi odpowiednikami (np. *spędzać popołudnie w objęciach Morfeusza – spać*) lub zniekształconym związkom frazeologicznym o charakterze porównań nadawać właściwą postać, np.:

<i>pisać</i>	<i>jak u Pana Boga za piecem</i>
<i>siedzieć</i>	<i>jak kura pazurem</i>

Ad d. Przygotowanie słuchaczy do studiów pociąga za sobą konieczność nabycia przez nich umiejętności w zakresie sprawnego i poprawnego posługiwania się językiem polskim w formie mówionej i pisanej. Wprowadza się takie wypowiedzi językowe jak dyskusja i przemówienia oraz przeprowadza się ćwiczenia związane z zabieraniem głosu w dyskusji. Mają one również charakter aktywizujący i integrujący. Zajęcia poświęcone dyskusji mają na celu wprowadzenie do słownictwa zwrotów frazeologicznych, umożliwiających komunikację, np. związanych z prowadzeniem dyskusji spontanicznej, z przerywaniem głosu w dyskusji i obroną przed jego przerwaniem, z wyrażeniem własnego zdania lub odmiennego poglądu itp.

Oto model zajęć dwugodzinnych. Dwóch lektorów prowadzi dyskusję na znany studentom temat. Słuchacze notują zwroty frazeologiczne, starając się zapisać ich jak najwięcej. Po sprawdzeniu, ile z nich zostało zanotowanych przez studentów, rozdaje się listy z kompletem tych zwrotów. Studenci podzieleni na grupy otrzymują tematy do dyskusji i biorą w niej udział, używając podanych konstrukcji.

W grupach z dobrą znajomością języka polskiego wprowadza się inny typ zajęć z dyskusji. Prowadzący w trakcie dwugodzinnych zajęć omawia zasady dyskusji naukowej, występujące w niej formy wypowiedzi oraz zadania poszczególnych uczestników dyskusji. Miesiąc wcześniej ustala się temat dyskusji oraz wybiera się referenta i koreferenta. Na zajęciach ustala się przebieg dyskusji. Referenci odczytują tezy swoich referatów. Następuje dokonanie podziału funkcji – wybór przewodniczącego, podsumowującego i protokolanta. Na podstawie podanych tez studenci przygotowują plan głosu w dyskusji. Następnego dnia prowadzenie ćwiczeń przejmuje przewodniczący dyskusji, który od tej chwili pełni wszystkie obowiązki związane ze swoją funkcją. Po odczytaniu referatu i koreferatu zabierają głos dyskutanci. Końcowa część ćwiczeń poświęcona jest ocenie dyskusji. Dodatkowym zadaniem jest notowanie błędów językowych, popełnianych przez wypowiadających się kolegów. Zmusza to studentów do większej dbałości o kulturę wypowiedzi.

W podobny sposób przeprowadza się ćwiczenia poświęcone przemówieniom. Łączymy dwie grupy. Lektorzy wygłaszają przemówienie okolicznościowe: pożegnalne, dziękczynne i pochwalne. Studenci notują zwroty charakterystyczne dla przemówień. Następnie dzieli się słuchaczy na grupy, w których przygotowują przemówienia na jeden z podanych tematów. Przedstawiciele grup prezentują przemówienia. Następnie lektor poleca studentom przedstawienie wskazówek dla przemawiających publicznie.

Na zajęciach wprowadza się następujące pisemne formy wypowiedzi:

- notatkę,
- plan i streszczenie,
- referat,
- użytkowe formy wypowiedzi,
- ćwiczenia tłumaczeniowe.

Od początku kursu języka potrzebna jest studentom umiejętność notowania wykładu, informacji z tekstu itp. Jedną z możliwości przeprowadzenia zajęć jest wykorzystanie taśmy magnetofonowej (lub kasety video) z fragmentem wykładu lub audycji popularnonaukowej. W zależności od sprawności studenci mogą wysłuchać tekstu raz lub więcej razy. Po zanotowaniu przez nich informacji ocenia się prace pod względem merytorycznym i stylistycznym.

Do ćwiczeń w streszczaniu i pisaniu planu wykorzystuje się teksty tematyczne związane z kierunkiem studiów. Studenci mogą samodzielnie zrobić wyciąg selektywny wybranego przez siebie tekstu, a na ćwiczeniach porównać swoją pracę z pracami kolegów.

Umiejętność notowania, pisania planu i streszczania może być wykorzystana przy samodzielnym pisaniu referatu. Jego temat jest związany z zagadnieniami omawianymi na zajęciach. Zadaniem studenta jest znalezienie odpowiedniej literatury, wynotowanie potrzebnych informacji, sporządzenie planu, konspektu i napisanie referatu.

Z użytkowych form wypowiedzi ćwiczy się pisanie podania, życiorysu, protokołu, zawiadomienia itp. Lektor na wstępie omawia propozycje poszczególnych form oraz podaje charakterystyczne zwroty frazeologiczne. Następnie dzieli studentów na grupy i każdej z nich poleca napisanie jednej z omawianych form użytkowych. Po zakończeniu pracy studenci odczytują podania, życiorysy, zawiadomienia. Wspólnie oceniają swoje prace i korygują ewentualne błędy.

Innego rodzaju ćwiczeniem jest skomponowanie na ten sam temat listu urzędowego i prywatnego, gdzie poza zwróceniem uwagi na kompozycję obu tekstów kładzie się nacisk na zawartą w nich argumentację. Przykładem może być sformułowanie na ten sam temat listu prywatnego i listu urzędowego.

Wymienione pisemne formy użytkowe nie są może trudne, ale wymagają przeprowadzenia ćwiczeń praktycznych. Piszący muszą pamiętać o poprawności językowej, precyzji w formułowaniu myśli, zwrotach charakterystycznych dla poszczególnych form, które mają stosunkowo jednoznacznie określoną postać językową, a nawet formalną.

Kulturę języka definiuje się także jako naukę o optymalnych wyborach elementów językowo-gramatycznych i stylistycznych¹.

¹ J. Miodek, *Kultura języka w teorii i praktyce*, Wrocław 1983.

Rozchwianie norm stylistycznych we współczesnej polszczyźnie powoduje, że uczący się języka nabywają często złych nawyków od innych użytkowników polszczyzny i miewają kłopoty z właściwym użyciem pewnych form. Nie radzą sobie z rozpoznaniem, które z nich mogą być użyte w określonej sytuacji życiowej, które są odpowiednie w rozmowie z kolegą, a które w czasie rozmowy z profesorem.

Praktyczną wiedzę o wariantach stylistycznych można ćwiczyć, wykorzystując fragment tekstu literackiego w języku ojczystym studentów. Teksty mają różny charakter: mogą to być teksty statyczne lub dynamiczne, sceny zbiorowe lub kameralne, opisy, dialogi. Uczestnicy zajęć samodzielnie tłumaczą fragment, by później porównać swoją wersję z przekładami kolegów. Pozwala to analizować tekst na różnych poziomach struktury języka, ale przede wszystkim daje możliwość obserwacji stylistycznych. Wspólne redagowanie ostatecznej wersji przekładu i porównanie jej z oryginałem jest pożytecznym ćwiczeniem stylistycznym.

Innym rodzajem ćwiczeń może być porównywanie różnych tłumaczeń tego samego tekstu. Wybieramy fragment utworu w języku studentów i kilka jego przekładów na język polski. Zadaniem uczestników zajęć jest znalezienie różnic w poszczególnych wersjach przekładu, określenie różnic treści i nastroju, szukanie odpowiedzi na pytanie, co umożliwia wielorakie ukształtowanie słowne tych tłumaczeń. Najczęściej jednak studenci korzystają z tekstów technicznych. Wykorzystanie materiałów w języku studentów do ćwiczeń tłumaczeniowych pozwoli uświadomić ich odrębność stylistyczną, konieczność jednoznaczności i precyzji semantycznej.

Ćwiczenia pisemne mają wiele zalet. Po pierwsze aktywizują grupę, a po drugie w czasie redagowania tekstu studenci mają czas do namysłu, mogą krzytać z różnych pomocy (słowniki, podręcznik, gramatyka, notatki itp.). Po trzecie się są wtedy narażeni na opory wynikające z braku elokwencji, wymaganej od nich przy dłuższej wypowiedzi ustnej. Z tych też względów nie wolno nam zaniedbywać tej formy pracy, gdyż pisanie podobnie jak czytanie stanowi czynnik wzmacniający nawyki i umiejętności mówienia. Ponadto umożliwia korygowanie błędów i doskonalenie poprawności językowej na wszystkich płaszczyznach struktury języka.

Ad e. Obcokrajowcy powinni posługiwać się także nauką odmianą języka ogólnego i naukowo-technicznego. W tym celu należy ich uczyć umiejętności pracy z tekstem technicznym i posługiwanie się terminologią specjalistyczną.

Teksty techniczne, na których oparte są ćwiczenia języka naukowo-technicznego, wprowadza się w II semestrze. Zawierają one przede wszystkim problematykę przedmiotów podstawowych, przedstawioną na poziomie I roku studiów lub w ujęciu popularnonaukowym. Trudno mówić o doborze

specjalistycznych tekstów, ponieważ w grupach lektoratowych są studenci z różnych wydziałów.

Ćwiczenia językowe wiążą się ściśle z omawianymi tekstami. Położono nacisk na utrwalenie tych konstrukcji, które najczęściej występują w polskim języku naukowo-technicznym (nieosobowe formy czasownika, strona bierna, zdania przyczynowe, zdania względne, składniki decydujące o spójności tekstu).

W zakresie języka naukowo-technicznego uczy się wyrabiania 4 sprawności językowych:

1) czytania i rozumienia naukowo-technicznych tekstów pisanych (głośne czytanie tekstu, układanie pytań do tekstu lub odpowiadanie na podane pytania, wybieranie synonimicznego równoważnika do podkreślonego fragmentu zdania, szukanie związków między poszczególnymi stwierdzeniami czy hipotezami i ustosunkowanie się do nich, wybieranie z wielu zdań o różnej treści informacji prawdziwych i fałszywych);

2) rozumienia tekstów ze słuchu (wykład, dyskusja naukowa, instrukcja obsługi);

3) mówienia na tematy naukowo-techniczne (uzupełnianie rozpoczętego zdania merytoryczną informacją, stawianie pytań problemowych i odpowiadanie na nie);

4) pisania krótkich tekstów technicznych (sporządzanie notatek, streszczeń, abstraktów, opisywanie graficznych środków danych naukowych).

Odrębność normy języka naukowo-technicznego ogranicza się głównie do systemu leksykalnego – obejmującego wiele wyrazów, przede wszystkim terminów, nie występujących w innych odmianach języka – oraz do składni. Na zajęciach omawia się głównie system leksykalny i składniowy. Zwraca się uwagę na jednoznaczność, precyzję semantyczną i zwięzłość struktur składniowych.

Rozważania dotyczące poprawności języka naukowo-technicznego zaczyna się od znalezienia terminów specjalistycznych w tekstach, z którymi obcuja studenci na co dzień. Innym ćwiczeniem jest wyszukiwanie przykładów synonimii i polisemii w terminologii związanej z kierunkiem studiów. Można też znajdować w tekście popularno-naukowym terminy ogólne i specjalistyczne, definiować je oraz zastępować, gdzie to jest możliwe, wyrazami polskiego pochodzenia. Należy również zwrócić uwagę na wyrazy bliskoznaczne, takie jak: ilość – liczba, wielkość – wartość itp., które w języku potocznym funkcjonują zamiennie, a w terminologii podlegają ścisłym regułom zastosowania.

Interesującym ćwiczeniem jest ustalenie znaczeń różnych terminów, np. drukarka, entropia, wykrój itp. i wybieranie tych, których wieloznaczność powoduje niejasność w tekście naukowym. Trudniejszym zadaniem jest określenie stopnia poprawności terminów polskich. Trzeba tu bowiem zaznaczyć obcokrajowców z zasadami słowotwórstwa technicznego. Innym

ćwiczeniem jest sprawdzenie, czy podany termin spełnia wszystkie zasady słowotwórstwa technicznego i rozważenie, czy w przypadku każdego terminu jest to konieczne. Przy okazji zapoznaje się studentów ze słownikami i leksykonami terminologii technicznej. Dzięki tego typu zajęciom istnieje możliwość przybliżenia cudzoziemcom specyfiki tekstów technicznych, ich słownictwa oraz poszerzenia znajomości zwrotów frazeologicznych związanych z terminologią.

Zagadnienia kultury języka omawia się w trakcie trwania całego kursu. Mogą one stanowić całościową półtoragodzinną lekcję, ale też występować jako przerywnik w poszczególnych fragmentach lektoratu. Nadają się do przeprowadzenia na każdym poziomie zaawansowania. Zajęcia mają charakter praktyczny.

Zaproponowany w artykule program kultury języka nie jest realizowany w całości. O wyborze poszczególnych jego elementów decyduje lektor po zapoznaniu się z potrzebami językowymi grupy.

Zagadnienia kultury języka są integralną częścią różnych typów lekcji. Dzięki temu stają się one bogatsze w formie i treści i cieszą się większym zainteresowaniem studentów.